

Česká prezidentská volba 2008 aneb osudové osmičky

Pavel Kopecký

Abstract

In February 2008, presidential contest took place in the Czech Republic. Václav Klaus was elected for the second time. However, the circumstances of the vote have caused many doubts concerning maturity of Czech democracy. Not only bribery and blackmail of the lawmakers or lobbying were discussed but also the lack of willingness of the electors to pass this power to people along with the head of the state's ability of mental innovations in the eve of Czech chairmanship of the European Union.

Key words: Czech Republic, presidential election, democracy

Výběr prvního občana oběma komorami zákonodárných sborů připadl na únor 2008, v němž si Češi i Slováci připomínají rovných devadesát let od vzniku společného státu Republiky československé. A nejen to. Hovoříme o osudových osmičkách v dějinách.¹ Ovlivnění numerologií a teoriemi o smyslu dějin jsme oslavili výročí „masarykovské“ státnosti země. Kulaté výročí krajně zlehčuje komparace staronového obyvatele Hradu se zakladatelem československé státnosti. Mužem, jenž se „zasloužil o stát“. Nynější prezident zasloužil se hned o státy dva, ergo o novodobou českou a slovenskou státnost.

Václav Klaus je po únorové volbě zákonodárným sborem znovu prezidentem České republiky, takže jej čeká další, v pořadí II. pětiletka v nejvyšší ústavní funkci. V podstatě s přehledem vyhrál svérázně uskutečněné nepřímé volby, což již dlouho před samotným měřením sil mezi dvěma soky, dvěma profesory ekonomie, národovcem Klausem a Čechoameričanem Švejnarem avizovali mnozí. Nicméně úspěch v teprve třetím kole druhé volby byl z důvodů níže rozvedených překvapením. Zřejmě takovým, že vždy *krajně* arogantního matadora s jednačtyřiceti čestnými doktoráty vnitřně zneklidnilo. Tudiž v triumfální one-man-show pro soukromou televizi s krotkým moderátorem nedokázal projevit ani špetku taktu a velkorysosti. Poraženého soupeře označil za prázdného, frázuujícího. Při jiné, předchozí příležitosti za „profesúrka“. Buď jak buď, klíčové hlasy k úspěchu v novém

¹ Kromě roku 1918 si v moderních dějinách výlučné postavení získaly letopočty 1938, 1948, 1968, 1989. Ze starší minulosti stojí za zmínku roky 1348, 1618, 1648, 1848 etc.

„souboji profesorů“² (roku 2003 si V. Klaus zajistil příznivé rozuzlení skrutinia při měření sil s profesorem filozofie a překladatelem, zetěm Jana Patočky, Janem Sokolem) získala leckdy asi velmi nevybíravým způsobem „dceřinná“ firma, jím založená Občanská demokratická strana (ODS). Pikantní je, že nástupce v čele daleko nejsilnější partaje, někdejšího senátora a nynějšího premiéra Mirka Topolánka prohlásil již dříve za „falešného a prázdného“. Zároveň se nejen v této situaci mohl spoléhat na jeho všestrannou podporu.³ Proč?

Profesor Klaus se počítá k charismatickým osobnostem. Jeho přesvědčovací schopnosti jsou značné, takže dodnes část společnosti ovlivňuje vpravdě kuriózním, fanaticky prosazovaným názorem o nevýznamnosti vlivu globálních změn klimatu, které ovšem redukuje na „globální oteplování“. K jeho charakteristickým vlastnostem náleží permanentní vytváření dojmu dokonalého a mnohaletého povědomí i o zbrusu nových skutečnostech, což vždy konvenovalo se smýšlením zejména slabších osobností. Je to ukázkový technolog moci, ale zároveň jedinec s vysloveně ideologickým myšlením. S tendencemi k tuhému etatismu. Bohužel v nejdoslovnějším smyslu, jelikož minulost násobně ukázala, jak blízko myslí mu leží monarchistické heslo „l'état s'est moi“. Bohužel bez velké nadsázky. Staronový prezident na jedné straně hovoří o svobodě v demokracii, nicméně nejvíce ji prý ohrožuje nestranická občanská společnost. Neziskové organizace mu zkrátka činí – coby protiváha stranických sekretariátů vázaná leckdy na holistické a ekologické nahlížení světa⁴ – trvalé starosti. Vždycky systematicky usiloval o jejich diskreditaci, ba kriminalizaci. Partajní síť, na jejíž vrcholu zároveň průkopnický překonával tzv. nepolitickou politiku filozofujícího dramatika a předchůdce v úřadu ústavně nejvyšším, signatáře Charty 77 Havla. Pevnou, téměř autokratickou rukou formoval transformaci a spolu s V. Mečiarem docílil neústavního dělení ČSFR. Přestože byl již několikrát bezmála odstaven od moci, lze jej dodnes vnímat jakožto živoucí kroniku polistopadového vývoje. Dokonale zároveň kalkuluje se schopnostmi zapomínat. Postupně splývá s údělem mnoha „otců zakladatelů“, politickým dinosaurstvím, samoreprodukujícím uctíváním patriarchy, jenž včas odstranil všechny, kdo mohli „vzdorovat“ vlastním názorem. Dávno (od tzv. sarajevského atentátu r. 1997) konsolidovaný

² Určitou zajímavostí lehce ironizující agitační větu příznivců čestného předsedy Občanské demokratické strany o neznámosti věhlasného národohospodáře Jana Švejnara v Česku možno shledat, že počátkem devadesátých let patřil právě on do komise pro posouzení žádosti o jmenování V. Klause profesorem.

³ Zároveň se mohl spoléhat na podporu horní komory, Senátu Parlamentu České republiky, kde má ODS většinu, ačkoli nejen tato pravicová majorita ví, nakořik kriticky Václav Klaus vystupoval proti existenci v Ústavě zakotveného tělesa.

⁴ Zajímavé jest, že jmenoval trojkoaliční vládu tvořenou také Stranou zelených (SZ), přičemž spolknul onu „hořkou pilulku“ vzájemné animozity, zvláště pak s předsedou ve středovýchodní Evropě první takové parlamentně zakotvené organizace, Martinem Bursíkem. K netoliko mediálně důkladně rozebírané nedůstojnosti volby přispěl osobně, neboť při kritickém projevu předáka SZ a místopředsedy vlády si významně klepal na čelo...

zbytek mu je povinován vděčností, anebo uznává výhody „své“ hlavy státu. Věřící, či chce věřit, že kdokoli mocensky odporující Václavu Klausovi nemůže nebýt pouhým „Antiklausem“. Příznivě naklonění publicisté použili hodnotící spojení: „Kdyby si vedení ČSSD a Zelených usmyslelo, že k vyjevení jejich zběsilé nenávisti k Václavu Klausovi bude nejvhodnějším Antiklausem gorilí mládě Moja, dostalo by ve třetím kole Švejnarových 113 hlasů ono.“⁵

Paralelně možno tvrdit, že Občanská demokratická strana volila ryze stranicky vlastně proto, aby učinila další krok od jeho památky. Staronový pán Hradu silně polarizuje občanstvo, ač vždy neustále sliboval býti (po vzoru Tomáše G. Masaryka) prezidentem nadstranickým, novým „tatíčkem“. Čemuž ovšem těžko věřit. Jeho svázanost se stranou založenou roku 1991 je očividná, obdobně kontrastně působí proslulé „mobilizace“ proti socialistům atd. Určitý vliv má na jistá vnitřní pnutí ODS, tudíž současné vedení mělo o důvod víc, aby udrželo bezmála sedmdesátiletého prezidenta na stávajícím postu.

Samotná volba proběhla velmi svébytně. Trapné okolnosti minulého zápasu o pozici nejvyšší vygenerovaly na vrchol státního korpusu představitele opozice, načež mnozí avizovali změnu Ústavy například po vzoru Slovenské republiky ve prospěch všelidového hlasování. Nestalo se. Zákonodárné sbory pochopitelně nakonec netoužily po úbytku pravomocí a svou roli opět sehrál *zvolený* prezident, ostrý odpůrce rovnostářské demokracie. Ani poslední, únorové zápolení neminuly nové plány na zásadní, parlamentem umožněnou změnu udělování legitimacy v zásadě neodvolatelnému prezidentu.

Česká strana sociálně demokratická (ČSSD) usilovala o „odčinění dějin“, tj. o změnu na pomyslném čele státu. Napravení neobratné politiky V. Špidly, snaha o posílení postavení nynějšího předsedy Jiřího Paroubka, ambice definitivně eliminovat vliv expředsedy Miloše Zemana⁶; to vše byly další příčiny snahy o zvrát v čele státního útvaru. Liberální odborník zpoza Velké louže mohl skvěle napomoci změnit socialistické image. Leč situace se mezitím změnila. Lidový dům stanul na mimovládním poli, Česko „v předsálí“ předsednictví Evropské unie. Vzhledem k síle Občanské demokracie (122 volitelů z 281) vyžadovala situace vyhledání takové osobnosti, která by byla přijatelná pro sociální demokracii, komunisty, zelené, alespoň podstatnou část lidovců a nezávislé senátory. Zkrátka kvadratura politického kruhu. Na přetřes přicházely různé postavy – diskutovalo se též o kandidátovi z minulé volby,

⁵ Tento výrok je převzat z pravidelného webového glosátorství člena ODS Miroslava Macka.

⁶ Skutečný zakladatel ČSSD Ing. Zeman, přesvědčením liberál, vstoupil do sociální demokracie v době, kdy náležela k marginálním a zvolna se schylovalo k nahrazení amerického emigranta, exilového sociáldemokrata Horáka, čehož beze zbytku využil. Inteligencí, pracovitostí a geniálním rétorstvím přivedl stranu k velikým úspěchům. Ačkoliv již nyní není členem, vliv na některé její kruhy si zachoval.

senátoru a odpůrci státostranického režimu Petru Pithartovi, levici byl sympatičtější další chartista, ministr zahraničí ČSFR a diplomat Jiří Dienstbier. V polovině prosince roku 2007 definitivně stvrdil svou protikandidaturu národohospodář z Michiganské univerzity Jan Švejnar. Záhy rozdmýchal kampaň za účelem představení nové politiky širokým vrstvám. Aktivně vystupoval v médiích, objel důležitá města republiky. Investoval asi tři čtvrtě milionu korun. Neúnavně prezentoval své vidění světa ovlivněné zahraničním vzděláním a zkušenostmi emigranta z doby normalizace. „Česko bez bariér...“ opakoval. Dosáhl nečekaného, neboť některé průzkumy veřejného mínění naznačily, že stávající prezident je pro část veřejnosti přežilou figurou. Není těžké domyslet, kam někdejší poradce Václava Havla směřoval. Veřejnou agitací nepřímo ovlivňoval mínění zákonodárců. Pověst vybudovaná během pár měsíců vytváří navíc slušné zázemí pro politické angažmá bez ohledu na výsledek „profesorského“ střetu. A to včetně „opravného opakování“ za dalších pět let. Švejnara můžeme shledat racionálním, když po ukončení volby prohlásil: „Já to neberu jako porážku. Samozřejmě jsem nebyl zvolen prezidentem. Ale i tak to byl velký úspěch.“

Muže dvojího občanství navrhli zelení, zpočátku se skřípěním zubů mu vyslovili přízeň sociální demokraté, libým zrakem na něj pohlédli nezávislí senátoři. Čekalo se na postoje Křesťanskodemokratické strany-Československé strany lidové (KDU-ČSL), kde proti „klausovskému fanklubu“ vystoupila mimo jiné vdova po uznávaném předsedovi Josefu Luxovi. Na stranu druhou leccos z hlasovací politiky lidovců naznačila podpora ODS a prezidenta majetkovému vypořádání s církvemi (tzn. zejména s církví katolickou). Obdobné poselství zřejmě získala dlouhodobá vehementní přízeň stejných autorit předsedovi KDU-ČSL Jiřímu Čunkovi v kauze vážných podezření z majetkové trestné činnosti.

Dychtivě očekáváno bylo stanovisko Komunistické strany Čech a Moravy (KSČM). Právem pohoršené tím, jak málo mohla hovořit do výběru společného pretendenta o post prezidenta. Vyhlášovala sice záměr nehlasovat tentokrát pragmaticky⁷, nicméně její snahu vytěžit co nejvíce postřehli mnozí politici i komentátoři s předstihem.⁸ Místopředseda poslaneckého klubu Paroubkovy strany David Rath dokonce doslova prohlásil: „Ze strany komunistů je to licitování jako na arabském bazaru. S komunisty už teď běží velmi čilé vyjednávání o podpoře Václava Klause, mám pocit, že Miroslav Šlouf, který také jednání vede, už nějaké jejich hlasy má.“

⁷ K veřejným tajemstvím náleží jejich promyšlená volba ve prospěch Václava Klause roku 2003.

⁸ Průzkumy veřejného mínění potvrdily bezproblémové vnímání hlasů komunistických poslanců a senátorů ve prospěch kteréhokoli z kandidátů.

Padlo jméno Šlouf. O koho kráčí? O formálně řadového příslušníka ČSSD, šedou eminenci s aktivní aparátnickou minulostí a bezskrupulózního lobbistu. Má široké styky, využívá kontaktů vytvořených v době šéfování poradcům premiéra Zemana, svého přítele. Jelikož ten teď cítí velkou a egomaniakálně zvrácenou nenávist vůči mateřské straně, dělá maximum pro její poškození a případný vlastní triumfální návrat. Nedlouho před dnem volby přinesly sdělovací prostředky tajně pořízené záběry z tajné schůzky dotyčného Miroslava Šloufa a Jiřího Weigla, kancléře prezidenta Klause. Příмым důsledkem se stala diskuze o vlivu tajných služeb na soudobý politický život v ČR a složité vyjednání veřejné volby umožňující faktickou kontrolu příslušníků poslaneckých klubů. Otevřená volba naposledy nastala roku 1989 při společenském vyzvednutí Václava Havla poslanci státostrany. Koneckonců mezi letošní první a druhou volbou zesílily „vyjednávací“ praktiky. Podle všeho nastalo eldorádo zájmových skupin, korupce a vydírání, zákulisních „vyjednávání“ připomínající špatné kriminální romány. Senátorům a senátorkám docházely výhrůžné vzkazy s municí a střelným prachem. Nakolik šlo o zástěrku skutečných rokování, o „mediální mlhu“ z té či oné strany, anebo o jednání psychicky chorých není posud jasné.

Sudem prachu⁹ byla už první volba 8. února. Přítomnost kamer¹⁰ učinila z rokování ve Španělském sále Pražského hradu pokleslou lidovou zábavu, novodobé gladiátorské hry sledované lidem v přímém přenosu s popcornem a kolou. Nejvyšším zákonem země stanovená tři kola trvala celé dva dny. Nejružnější obstrukce a invektivy značně zpozdily hlasování 200 poslanců a 81 senátorů.¹¹ Snažení volitelů prošlo bez kloudného výsledku. Ani ve třetím kole, kdy při společném rokování skrutátoři sčítali zvednuté paže členů obou komor dohromady a minimem ke zvolení bylo 141 hlasů, nikdo z kandidátů kýženou sumu přízně nezískal. Nechutnost a marnost ostře sledované, nikoliv výjimečně uskutečněné procedury vyvolala obecnou bouři nevole, a to včetně kuriózní petice monarchistů za všelidové hlasování k obnovení království.

Následující týden před volbou stanovenou na 15. února přinesl několik překvapení. KSČM pod předsedou Filipem začala licitovat o zlom vaz. Přišla s novou výraznou postavou, europoslankyní Janou Bobošíkovou. Solitérkou vzešlou ze sféry komerčních sdělovacích

⁹ Václav Klaus náleží mezi tradiční zastávce prosrbské politiky, protestuje kupř. proti vyhlášení samostatnosti Kosova.

¹⁰ Česká televize zaznamenala při druhé, rozhodující volbě rekordních 1 369 000 diváků přímého přenosu. Akreditovaly se celkem na tři stovky žurnalistů.

¹¹ Citlivé novinářské mikrofony – napříště již odstraněné – zachytily kupříkladu otevřené výhrůžky a vulgarity předsedy vlády Topolánka a ministra vnitra Langeru.

prostředků blízkých ODS¹², jež na půdě bruselského zákonodárního tělesa nešetří kritickými přirovnáními projednávaných norem k bolševismu. Třebaže rudě oděná dáma se symboly komunistické strany v ušních lalůčcích musela až příliš dobře znát mizivost svých nadějí, vzhledem k evropským volbám příštího roku její mediální tah vyznívá dosti promyšleně. Vedení komunistů vědomé si toho, že poslanec ČSSD Evžen Snítily (po vzoru Melčáka a Pohanky, poslanců podivně přetažených do tábora vládní koalice) přestal respektovat vůli strany, sice od svého „trojského koně“ ustoupilo, nicméně žádalo nerealistické ústupky od potenciálních spojenců Strany zelených a sociální demokracie. Tak nerealistické, až se nabízí interpretace, zdali nešlo o masku pro zjištěnou zákulisní dohodu špiček strany ve prospěch znovuzvolení Václava Klause. Ve třetím kole druhé volby získal dosavadní prezident nezbytných 141 příznivců.¹³ Byl zvolen.

Závěrem: atmosféra před, během a po prezidentské volbě plná všeho, jen ne určité žádoucí noblesy, ukázala značné dětské nemoci soudobé demokracie. Vážně vyvstal problém s korumpováním a zastrašováním politiků, hypertrofovaným významem lobbingu a se zkosnatělou dogmatikou vedení parlamentních stran. Znovuprosazení antievropského a antiekologického Václava Klause, odpůrce nevládních organizací, konzervativce přespříliš ovlivněného režimem tuhého panování KSČ hlavou státu nevysílá bohužel dobrý signál ani do ciziny, ani dovnitř státního útvaru.

¹² Do barvitého životopisu inženýrky ekonomie Bobošíkové náleží manažerská aktivita v ČT (odpůrci hovořili o „Bobovizi“), jež vyústila v tzv. televizní revoluci.

¹³ Počet přítomných protiklausovských volitelů nedosahoval plného počtu, zcela náhle a trochu podivně ochořela poslankyně malého klubu Strany zelených, takže V. Klaus došel zvolení dokonce s malou rezervou.